

Ekonomické nástroje ochrany ŽP

Jana Soukopová

[Nástroje ochrany ŽP]

1. Zvyšování povědomí veřejnosti v otázkách životního prostředí, environmentální vzdělávání, výchova a osvěta
2. Právní nástroje
3. Ekonomické nástroje
4. Dobrovolné nástroje
5. Informační nástroje
6. Nástroje strategického plánování
7. Nástroje zapojování veřejnosti
8. Výzkum a vývoj
9. Mezinárodní spolupráce
10. Institucionální nástroje

Nástroje ochrany životního prostředí

- „prostředky ovlivňování stavu životního prostředí“

a) **vlastní aktivity** (státu, krajů, obcí, mezinárodního společenství)

- plánování, realizace a financování činností ke zlepšení stavu životního prostředí (např.: péče o státní lesy a chráněná území, zřizování a provoz COV, městských parků, zvířecích útulků, ...),

též jako tzv. technicko-organizační opatření

b) **regulace** (ovlivňování) **chování dalších** subjektů

- přímá x nepřímá
- pozitivní x negativní (ve vztahu k subjektu, k ŽP vždy pozitivní)

- „prostředky a metody ovlivňování chování dalších subjektů ve vztahu k životnímu prostředí“

Ekonomické nástroje – definice

- **definice:**

„prostředky ochrany životního prostředí, jejichž účelem je podnítit zájem na ochraně životního prostředí ekonomickou stimulací“

- stačí?
- NE!

[Ekonomické nástroje – znaky]

- jde o **opatření finanční povahy**, tedy opatření, při nichž dochází k akumulaci, alokaci, redistribuci a/nebo užití peněžní masy,
- jejich **cílem je přispět k ochraně životního prostředí**,
- k jejich realizaci může docházet **jak ve veřejné sféře, tak i ve sféře soukromé**,
- jejich **primárním účelem je buď ovlivňování chování** regulovaného subjektu, **nebo zajištění** disponibilních finančních **prostředků** k provádění opatření na ochranu životního prostředí, případně obojí,
- **váží se zásadně k právem dovolenému** (ať mlčky či výslovně) **způsobu chování** - nejde o tresty (účelem není sankcionovat protiprávní jednání)

[Ekonomické nástroje – funkce]

■ motivační

chování	ekonomicky výhodné	ekonomicky nevýhodné
příznivé pro ŽP	+ / +	+ / -
nepříznivé pro ŽP	- / +	- / -

■ akumulační

též: internalizační, fiskální, zajišťovací,
kompenzační

[Ekonomické nástroje – druhy]

- platby k ochraně životního prostředí
 - daně (včetně daňových úlev)
 - poplatky
 - cla
 - cenové úhrady
- fondy
 - státní a jiné veřejné fondy
 - finanční rezervy, finanční jistoty (kauce)
 - „zelené“ investiční fondy
- povinné environmentální pojištění
- trhy s obchodovatelnými kvótami a limity
- zálohové systémy
- výdaje z veřejných rozpočtů
 - přímé výdaje na opatření k ochraně životního prostředí
 - finanční podpory (dotace, úvěry, záruky za komerční úvěry, cenové garance)
- (oceňování životního prostředí)

[Fondy]

- **Státní a jiné veřejné fondy**

účel: *alokace fin. prostředků pro financování opatření k ochraně ŽP*
např.: SFŽP, krajské fondy pro naléhavá opatření (vody), Jaderný účet, Recyklačný fond (SK),

- **Finanční rezervy**

účel: *zajistit fin. prostředky pro budoucí jistou potřebu*
např.: provoz skládek odpadu, těžba nerostů)

- **Finanční jistiny / kauce**

účel: *zajistit fin. prostředky pro budoucí možnou potřebu*
např. přeshraniční přeprava nebezpečného odpadu
alt. k povinnému pojištění

- **„Zelené“ investiční fondy**

Povinné environmentální pojištění

- Předmětem odpovědnost za poškození životního prostředí, ne škoda! (?)
- Např.: prevence závažných havárií, atomové právo, přeshraniční přeprava odpadů, Antarktida

Zálohové systémy (deposit-refund system)

- princip: zboží (příp. obal apod.) se neprodává, ale „vydává na zálohu“ (záruka vrácení peněz při vrácení „zboží“ – neplést s reklamací!!!)
- příklady: vratné lahve aj. obaly

Trhy s obchodovatelnými kvótami a limity

■ **Předmět obchodu:**

- NE povolení, ale oprávnění, resp. povinnost
- převoditelné, kvantifikovatelné, měřitelné
- příklady: emise CO₂ aj. skleníkových plynů, půda, ...

■ **Vymezení trhu:**

- teritoriální (s ohledem na předmět), bubbles
- personální

■ **Fáze:**

- stanovení celkové kvóty a její rozdělení, resp. stanovení indiv. limitů
 - cena, metoda
- „spotřeba“, obchodování (organizace trhu), ofsety aj.

■ **Zpřísnování podmínek:**

- redistribucí, výkupem, snižováním hodnoty

Flexibilní tržní mechanismy - obchodovatelné povolení

- převoditelné kvóty („cap and trade“)
- kredity na snížení emisí
- průměrné limity na obdobné výrobky
- převoditelné uživatelská práva
- převoditelná práva čerpat přírodní zdroje

[Výdaje z veřejných rozpočtů]

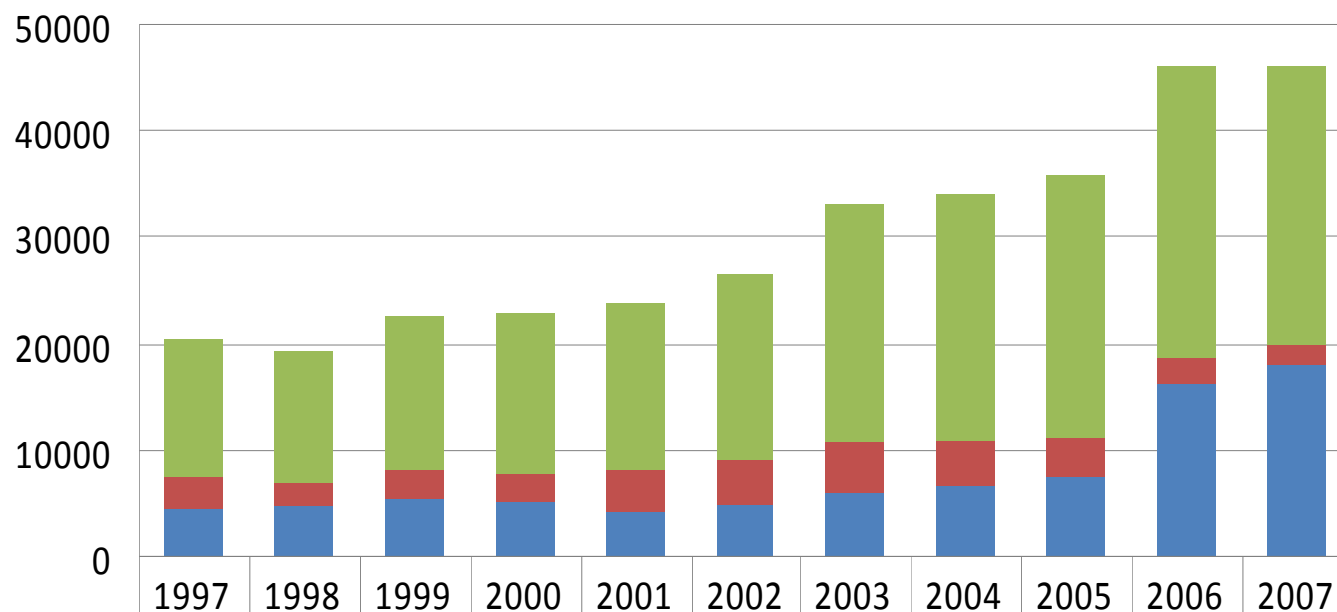
■ Zdroje:

- státní rozpočet
- účelové fondy
- místní rozpočty
- „evropské“ fondy

■ Použití:

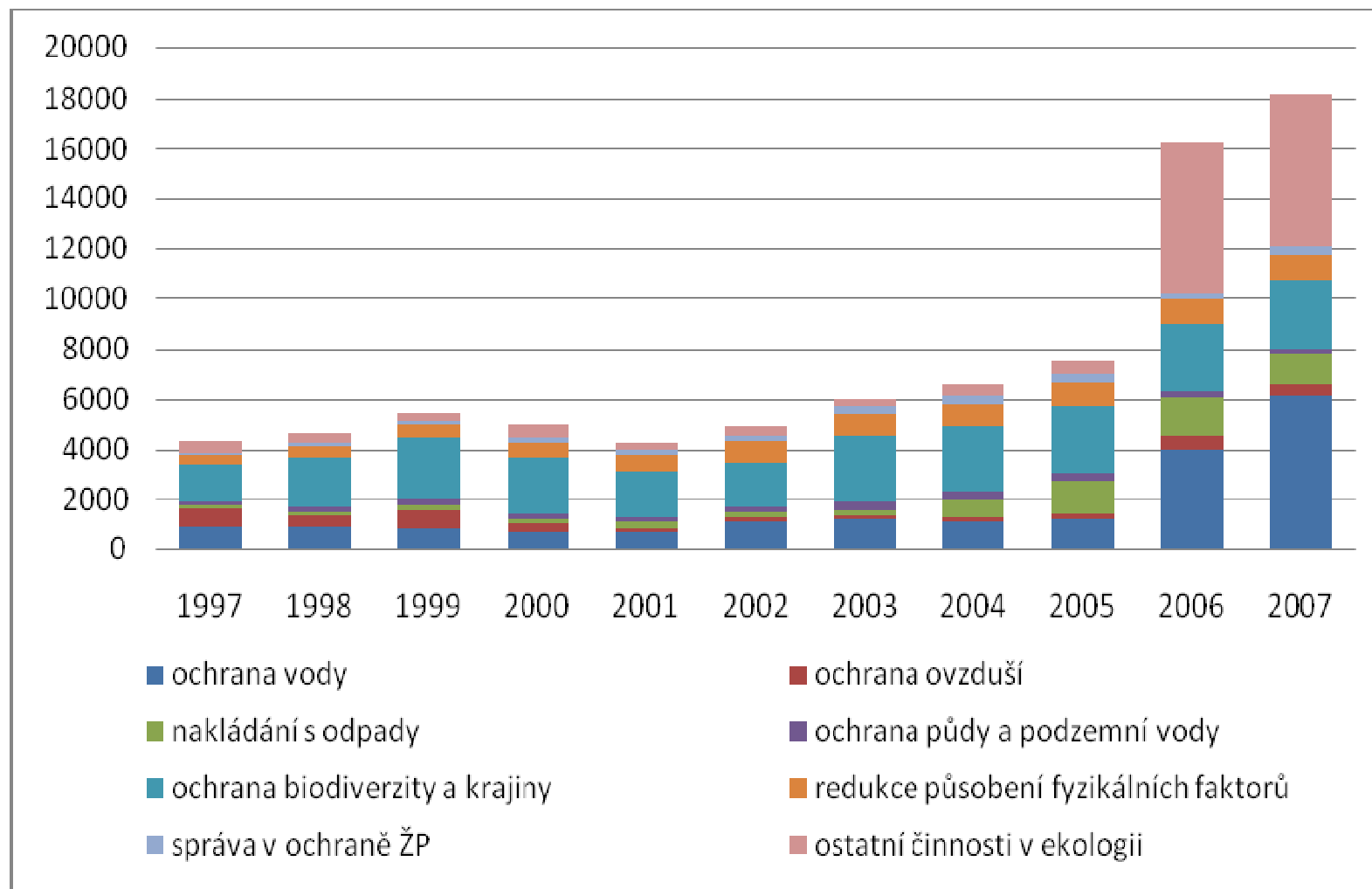
- přímé výdaje
- finanční podpory (přímé/nepřímé)

Vývoj výdajů poskytnutých na životní prostředí z veř. rozpočtů (v mil. Kč)

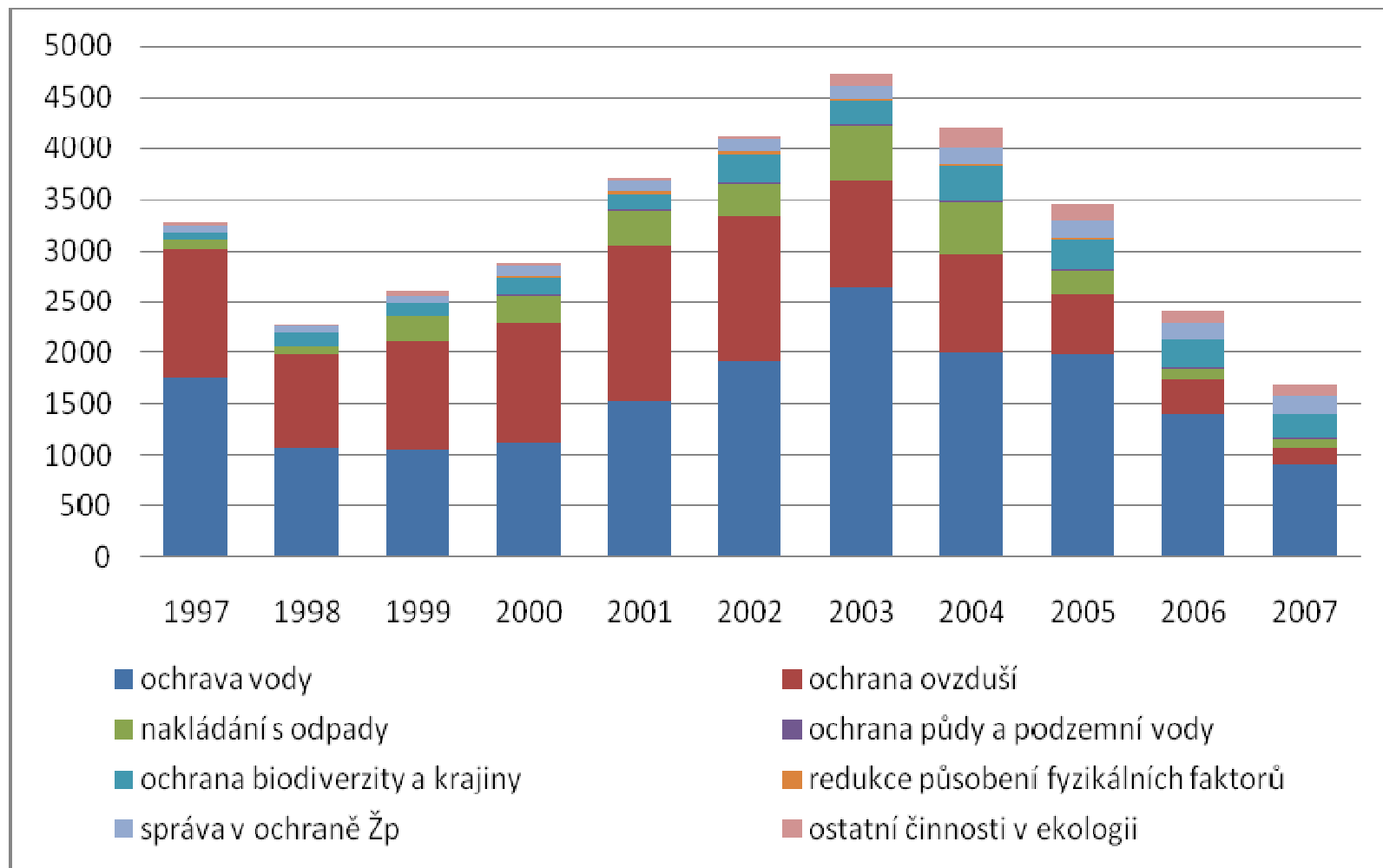

■ místní rozpočty	12950	12381	14488	14898	15643	17333	22346	23207	24936	27449	26328
■ státní fondy	3269	2278	2610	2884	3711	4132	4723	4203	3448	2406	1700
■ státní rozpočet	4401	4732	5540	5038	4314	4955	5988	6614	7547	16253	18169

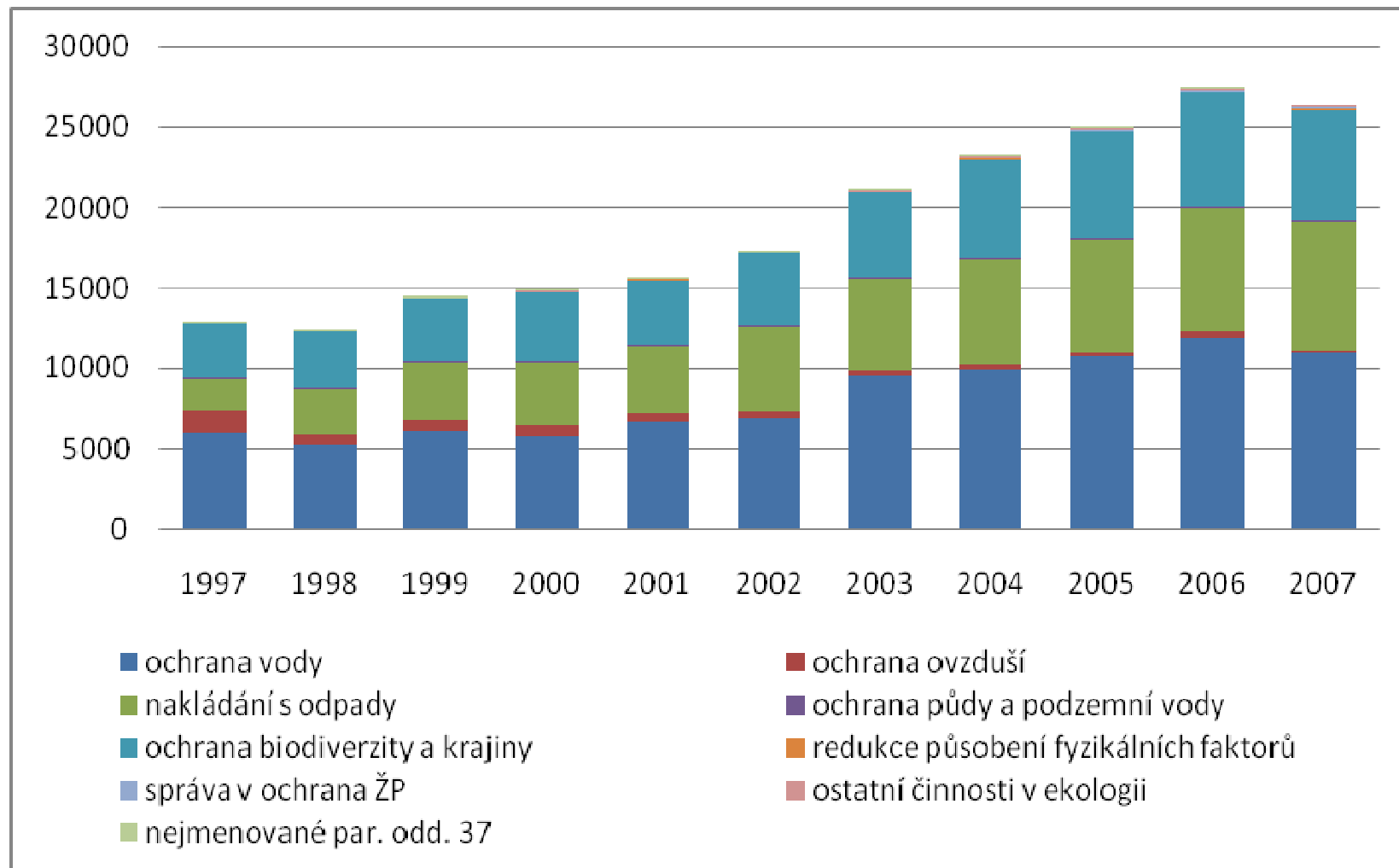
Vývoj výdajů SR do jednotlivých oblastí ochrany ŽP (v mil. Kč)

Vývoj výdajů SFŽP do jednotlivých oblastí ochrany ŽP (v mil. Kč)

Vývoj výdajů místních rozpočtů do jednotlivých oblastí ochrany ŽP (v mil. Kč)

[Finanční podpory]

- granty, dotace, dary:
 - ze státního rozpočtu,
 - z účelových fondů,
 - z evropských fondů
 - z mezinárodních fondů
- výhodné půjčky (soft loans),
- garance úvěrů.

[Finanční podpory SFŽP]

- Podpora pro fyzické osoby na úsporné zdroje energie
 - Pokud nahradíte v rodinném domě nebo bytě v něm umístěném kotel či kamna na fosilní palivo za moderní kotel na biomasu, tepelné čerpadlo, nebo si pořídíte solární systém, můžete do **31. března 2009** získat dotaci.
 - Zařízení lze instalovat též v **novostavbách**.
 - Podmínkou získání dotace na kotel na biomasu a na tepelné čerpadlo v novostavbách je, že budova bude splňovat energetický standard

Evropské fondy a jejich využití pro ochranu ŽP v ČR

- FS
- ERDF
- Norské fondy
- ČR - 3 cíle politiky HSS
 1. Konvergence (25,89 mld. €)
8 tématických OP, 7 regionálních OP
 2. Regionální konkurenceschopnost a
zaměstnanost (0,42 mld. €) 2 OP
 3. Evropská územní spolupráce (0,39 mld. €) 9 OP

[Operační programy]

EU fondy

- V období 2007-2011 má ČR možnost čerpat finanční prostředky o objemu 26,7 mld. € z toho více než 400 mil. € na ochranu a tvorbu ŽP
- 26 Operačních programů

[Financování ochrany a tvorby ŽP]

Více než 400 mil. €

- OP Životní prostředí (OP ŽP),
- OP Praha Konkurenceschopnost,
- OP Přeshraniční spolupráce

z toho necelých 335 mil. € z OP ŽP

OP Přeshraniční spolupráce

- **OP Přeshraniční spolupráce ČR - Bavorsko**
 - prioritní osa 2 - Rozvoj území a životního prostředí. (43,3 mil. €),
- **OP Přeshraniční spolupráce ČR - Polsko**
 - prioritní osa 1 - Posilování dostupnosti, ochrana životního prostředí a prevence rizik. (70,2 mil. €)
- **OP Přeshraniční spolupráce ČR - Rakousko**
 - prioritní osa 2 - Regionální dostupnost a udržitelný rozvoj. (49,2 mil. €)
- **OP Přeshraniční spolupráce ČR - Sasko**
 - prioritní osa 3 - Zlepšení situace přírody a životního prostředí (36,1 mil. €)
 - zlepšení protipovodňové ochrany.
- **OP Přeshraniční spolupráce ČR - Slovensko**
 - prioritní osa 2 - Rozvoj dostupnosti přeshraničního území a životního prostředí (37,1 mil. €)
 - ochrana obyvatelstva před živelnými pohromami včetně povodní

Operační program Životní prostředí

- Rozpracovává
 - prioritu „Ochrana a zlepšení kvality životního prostředí“ Národního rozvojového plánu České republiky 2007 – 2013 a
 - prioritu „Životní prostředí a dostupnost dopravy“ Národního strategického referenčního rámce ČR 2007 – 2013.
- Vytváří rámec pro přípravu projektů
- Navazuje na OP Infrastruktura

[OPŽP]

Globální cíl:

- Zlepšení kvality ŽP jako předpoklad atraktivnosti a konkurenceschopnosti (státu, regionů) při využití inovačních efektů politiky ŽP pro udržitelný rozvoj.

Strategický cíl:

- Zlepšování kvality ŽP jako základního principu udržitelného rozvoje.

[Finanční podpora]

Čerpání finanční podpory z

- Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF)
- Fond soudržnosti (SF)

Kofinancování na národní veřejné úrovni

- SFŽP, státní rozpočet
- Kraj, města a obce

Finanční alokace

Číslo prioritní osy	Název prioritní osy	Fond / míra spolufinancování vztahována k	Podíl na celkové alokaci	Příspěvek Společenství
				EUR
1	Zlepšování vodohospodářské infrastruktury a snižování rizika povodní	FS/veřejné	40,74%	2 003 306 105
2	Zlepšení kvality ovzduší a snižování emisí	FS/ veřejné	12,89%	634 146 020
3	Udržitelné využívání zdrojů energie	FS/ veřejné	13,68%	672 971 287
4	Zkvalitnění nakládání s odpady a odstraňování starých ekologických zátěží	FS/ veřejné	15,79%	776 505 331
5	Omezování průmyslového znečištění a snižování environmentálních rizik	ERDF/ veřejné	1,23%	60 605 709
6	Zlepšování stavu přírody a krajiny	ERDF/ veřejné	11,90%	584 670 221
7	Rozvoj infrastruktury pro environmentální vzdělávání, poradenství a osvětu	ERDF/ veřejné	0,86%	42 452 678
8	Technická asistence FS	FS/ veřejné	2,61%	128 456 143
9	Technická asistence ERDF	ERDF/ veřejné	0,30%	14 753 604
Celkem			100,00%	4 917 867 098
Celkem FS			85,72%	4 215 384 886
Celkem ERDF			14,28%	702 482 212

[Prioritní osy OPŽP]

- Zlepšování vodohospodářské infrastruktury a snižování rizika povodní
- Zlepšování kvality ovzduší a snižování emisí
- Udržitelné využívání zdrojů energie
- Zkvalitnění nakládání s odpady a odstraňování starých ekologických zátěží
- Omezování průmyslového znečištění a environmentálních rizik
- Zlepšování stavu přírody a krajiny
- Rozvoj infrastruktury pro environmentální vzdělávání, poradenství a osvětu

[Prioritní osa 1 „Voda“]

Snížení znečištění vod

- Výstavba, rekonstrukce a intenzifikace ČOV (nad 2000 EO), včetně odstraňování N a P (od 2000 do 10000 EO).
- Výstavba, rekonstrukce a intenzifikace ČOV nebo ekvivalentního čištění (pod 2000 EO) v územích vyžadujících zvláštní ochranu (NP, CHKO, Natura 2000 apod.).
- Výstavba, rekonstrukce a dostavba stokových systémů - kanalizace (nad 2000 EO).
- Výstavba, rekonstrukce a dostavba stokových systémů - kanalizace (pod 2000 EO) v územích vyžadujících zvláštní ochranu (NP, CHKO, Natura 2000 apod.).
- Technická opatření u bodových zdrojů znečištění u průmyslových znečišťovatelů.
- Budování a podpora systémů komplexního sledování, zjišťování a hodnocení jakosti a množství povrchových vod.
- Technická a biologická opatření na snížení eutrofizace povrchových vod.

[Prioritní osa 1 „Voda“]

Zlepšení zásobování jakostní pitnou vodou

- Výstavba, rekonstrukce a intenzifikace úpravnen vody a zdrojů pitné vody zásobujících více než 2000 obyvatel.
- Výstavba, rekonstrukce a dostavba přivaděčů a rozvodných sítí pitné vody v obcích nad 2000 obyvatel.
- Obě předchozí opatření v aglomeracích pod 2000 obyvatel v územích vyžadujících zvláštní ochranu (NP, CHKO, Natura 2000 apod.).

[Prioritní osa 1 „Voda“]

Omezování rizika povodní

- Budování, rekonstrukce a modernizace vybavení informačního systému předpovědní povodňové služby a hlásné povodňové služby, podpora zpracování mapových podkladů.
- Realizace opatření pro snížení rychlosti odtoku vody z povodí a eliminaci povodňových průtoků formou výstavby poldrů nad 50 000 m³ a úprava koryt.

[Příjemci podpory]

- územní samosprávné celky a jejich svazky,
- společnosti vlastněné z více než 50% majetku obcemi a kraji,
- obcemi a kraji zřízené organizace,
- správci povodí, vodních toků, nádrží,
- správci a majitelé rybníků, vodních děl,
- zpracovatelé plánů opatření,
- nevládní neziskové organizace,
- statní organizace a státní podniky,
- provozovatelé systému předpovědní povodňové služby,
- organizační složky státu a jejich přímo řízené organizace,
- fyzické a právnické podnikatelské osoby.

[Prioritní osa 2 „Ovzduší“]

Zlepšení kvality ovzduší

- Pořízení ekologicky šetrného spalovacího zdroje do 1MW.
- Rozšíření stávající středotlaké sítě, včetně zajištění přechodu na spalování plyných paliv
- Výstavba zdroje spalujícího fosilní paliva a sloužícího pro dodávku tepla do CZT
- Výstavba nových a rozšíření systémů CZT
- Omezení prašnosti z plošných zdrojů
- Výsadba a regenerace izolační zeleně oddělující obytnou zástavbu

[Prioritní osa 2 „Ovzduší“]

Zlepšení kvality ovzduší

V neziskovém sektoru

- Pořízení ekologicky šetrného spalovacího zdroje
- Snížení energetické spotřeby

[Prioritní osa 2 „Ovzduší“]

Omezování emisí

- Rekonstrukce spalovacích zdrojů s výkonem > 5 MW za účelem snížení emisí NO_x - s výjimkou spalování biomasy
- Rekonstrukce zdrojů nebo instalace zařízení pro zachyt emisí NO_x nebo prachových částic u nespalovacích zdrojů
- Technická opatření ke snížení VOC (přechod na vodou ředitelné barvy apod.)
- Opatření na zdrojích vedoucích ke snížení NH_3

[Příjemci podpory]

- územní samosprávné celky a jejich svazky,
- fyzické osoby,
- sdružení vlastníků,
- bytová družstva,
- obecně prospěšné společnosti,
- právnické osoby,
- nadace a nadační fondy,
- příspěvkové organizace,
- občanská sdružení a církve,
- osoby samostatně výdělečně činné,
- organizační složky státu a jejich přímo řízené organizace.

[Prioritní osa 3 „OZE“]

OZE

- Výstavba nových zařízení a rekonstrukce stávajících zařízení s cílem zvýšení využívání OZE pro výrobu tepla, elektřiny a kombinované výroby.
- Energie slunce (Fototermika, Fotovoltaika)
- Tepelná čerpadla, Kotle na biomasu
- Kogenerační jednotky
- Geotermální systémy
- Větrné elektrárny
- Malé vodní elektrárny

[Prioritní osa 3 „OZE“]

Úspory energie a využití odpadního tepla

- Zateplovací systémy budov
- Řešení výplní otvorů (výměna oken)
- Zrušení tepelných mostů
- Měření a regulace
- Zvýšení účinnosti energetických systémů budov
- Využívání odpadního tepla k výrobě el. energie

[Prioritní osa 3 „OZE“]

Šetrné systémy vytápění a přípravy TUV

- Solární systémy
- Kotle na biomasu
- Tepelná čerpadla
- Využití odpadního tepla

[Příjemci podpory]

- územní samosprávné celky a jejich svazky,
- nadace a nadační fondy
- občanská sdružení a církve
- příspěvkové organizace
- obecně prospěšné společnosti
- organizační složky státu a jejich přímo řízené organizace,
- fyzické osoby,
- společenství vlastníků, bytová družstva,
- neziskové organizace.

[Prioritní osa 4 „Odpady“]

Zkvalitnění nakládání s odpady

- Integrované systémy nakládání s odpady
- Systémy odděleného sběru odpadů
- Technologie na třídění, úpravu a recyklaci odpadů
- Sběrné dvory
- Technologie pro nakládání s NO (vyjma skládkování)
- Kompostárny a biofermantační stanice
- Rekultivace starých skládek
- Odstranění nepovolených (černých) skládek

[Prioritní osa 4 „Odpady“]

Odstraňování starých ekologických zátěží

- Inventarizace a kategorizace priorit starých ekologických zátěží
- Analýzy rizik
- Sanace vážně kontaminovaných lokalit
- Sanace SEZ na území postižených těžbou

[Příjemci podpory]

- neziskové organizace,
- územní samosprávné celky a jejich svazky,
- občanská sdružení,
- podnikatelské subjekty,
- příspěvkové organizace,
- obecně prospěšné společnosti
- organizační složky státu a jejich přímo řízené organizace,
- nebo právnické osoby státem pro tyto účely zřízené,
- státní podniky.

Prioritní osa 5 „Omezování znečištění a snižování rizik“

Omezování průmyslového znečištění

- Budování infrastruktury pro institucionální zázemí výzkumu BAT
- Podpora propojování informačních systémů
- Zpřístupnění informací o ŽP na Internetu
- Vytváření uživatelsky přátelských aplikací k plnění povinností vyplývajících z legislativy
- Technologie pro nakládání s NO (vyjma skládkování)
- Infrastruktura pro REACH

[Příjemci podpory]

- územní samosprávné celky a jejich svazky,
- příspěvkové organizace,
- veřejné výzkumné instituce,
- občanská sdružení,
- neziskové organizace,
- podnikatelské subjekty,
- státní podniky,
- státní organizace,
- správci povodí, vodních toků,
- organizační složky státu,
- provozovatelé systému předpovědní povodňové služby.

[Prioritní osa 6 „Příroda a krajina“]

Zlepšování stavu přírody a krajiny

- Implementace a péče o území Natura 2000 (monitoring, výkup pozemků)
- Podpora biodiverzity
- Obnova krajinných struktur
- Optimalizace vodního režimu krajiny
- Prevence sesuvů a skalních řícení, monitorování geofaktorů a hodnocení neobnovitelných přírodních zdrojů včetně podzemních vod

[Prioritní osa 7 „Osvěta“]

Rozvoj infrastruktury pro environmentální vzdělávání, poradenství a osvětu

- Investiční projekty
- Vzdělávací, poradenská a informační centra
- Národní sítě informačních a vzdělávacích center (správy CHKO, NP, ZOO, botanické zahrady, hvězdárny...)
- Informační materiály a pomůcky

[Příjemci podpory]

- územní samosprávné celky a jejich svazky,
- neziskové organizace,
- příspěvkové organizace
- organizační složky státu,
- další nepodnikatelské subjekty.

Prioritní osa 8 „Technická pomoc z FS“

Technická pomoc při přípravě, realizaci, monitorování a kontrole operací OP ŽP

- Výdaje vzniklé při jednáních Monitorovacího výboru OP
- Výdaje na audity a kontroly
- Zpracování studií a zpráv o postupu realizace OP
- Výdaje na přípravu, výběr, hodnocení a monitorování podpory
- Náklady na mzdové a jiné výdaje v rámci odměňování zaměstnanců zabezpečujících administrativní podporu

[Prioritní osa 8 „Technická pomoc“]

Ostatní výdaje technické pomoci OP ŽP

- PC, instalace software a další vybavení pro řízení, monitoring, kontrolu a hodnocení
- Pořádání informačních a propagačních akcí
- Zpracování studií a analýz
- Organizace seminářů a workshopů
- Náklady na mzdové a jiné výdaje v rámci odměňování zaměstnanců zabezpečujících administrativní podporu

[Příjemci podpory]

- MŽP
- SFŽP
- Agentura ochrany přírody a krajiny

Hodnocení ekonomických nástrojů

■ Výhody:

- Tržní konformita
- Nižší náklady regulace
- Ekonomická efektivnost
- Inovativnost

■ Nevýhody:

- Nejistý výsledek
- Omezený věcný dopad

■ Rizika:

- „Kouzlo nechtěného“
- „Vytloukání klínu klínem“
- „Vyschlé zdroje“
- „Motivovaný regulátor“

Děkuji za pozornost

soukopova@econ.muni.cz